

НАВЧАЛЬНА РЕФЛЕКСІЯ ЯК СКЛАДОВА ФОРМУВАЛЬНОГО ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ УЧНІВ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Ващенко Лідія

кандидат пед. наук, доцент, старший
наук. співробітник відділу
моніторингу та оцінювання якості загальної середньої освіти
Інституту педагогіки Національної академії
педагогічних наук України, Київ
ORCID ID 0000-0002-0637-2142

Новченкова Катерина

вчитель хімії ліцею №17 м. Хмельницька
методист Хмельницького палацу творчості
дітей та юнацтва, м. Хмельницький

Вступ. Актуальність питання. Перехід базової та профільної старшої школи на нові державні освітні стандарти актуалізує питання модернізації системи контролю та оцінювання початкових досягнень учнів. Саме через оцінювання дитина вчиться осмислювати результати роботи та аналізувати власні помилки.

Останні роки дедалі більшої ваги, поряд з традиційним, в Україні набуває формувальне оцінювання. Його особливостями є сприяння у формуванні й розвитку особистості учня, що досягається за рахунок забезпечення ефективного зворотнього зв'язку з учнем, активної участі його в процесі навчання, постійного коригування навчального процесу, мотивування учня, усвідомлення ним відповідальності за власне навчання [1]. Для вчителя формувальне оцінювання надає можливість чітко сформулювати навчальні результати, які мають досягти учні на уроці та зробити учнів суб'єктами навчальної діяльності. Для учнів формувальне оцінювання надає можливість бачити свій навчальний прогрес, відчувати відповідальність за свою навчальну роботу, розуміти свої навчальні очікування і визначати чи вони виправдалися. Тобто формувальне оцінювання сприяє осмисленню учнем свого навчального

процесу, своєї роботи.

З організацією формувального оцінювання вчені та практики тісно пов'язують рефлексію, яка привчає учня до систематичного аналізу результатів власної діяльності. Учень усвідомлює початковий рівень власних знань та уявлень, відповідних компетентностей і порівнює їх з підсумковим рівнем [1]. Здатність до рефлексивної діяльності формується й розвивається у школярів під час виконання дій контролю та оцінювання. Усвідомлення учнем значення і змісту власних дій стає можливим лише тоді, коли він уміє самостійно розказати про свою діяльність, детально пояснити, що і для чого він робить. Для вчителя рефлексія має виняткове значення: з її допомогою можна оцінити, що зрозуміли і усвідомили учні, а над чим потрібно додатково попрацювати; які типи вправ їм подобаються найбільше, а які не викликають зацікавлення [2].

Аналіз зарубіжної та вітчизняної літератури свідчать про те, що вчені педагоги та психологи надають велике значення питанню розвитку рефлексії у школярів та студентів під час навчання. Серед українських дослідників цієї проблеми можна назвати І. Беха, І. Булах, А. Іващенко, Г. Костюка, С. Кузікова, С. Максименка, Н. Морзе та інших. Дослідження вчених свідчать про те, що рефлексія сприяє підвищенню ефективності навчального процесу учнів та студентів, формує в них усвідомлення важливості аналізу результатів власного навчання. Вчені та практики вважають, що рефлексія повинна стати обов'язковою складовою навчального процесу. Завдання вчителя у плані розвитку навчальної рефлексії, починаючи з початкової школи, полягає у необхідності навчити школярів усвідомлювати потребу у навчальній діяльності, визначати її мету, визначати межу власного знання і незнання. Рефлексія важливий етап уроку, який полягає у розумінні вивченого, встановлення зв'язків між тим, що вивчено і тим, що слід вивчити на наступних уроках. Функції рефлексії як етапу уроку: з'ясувати зміст опрацьованого; порівняти реальні результати з очікуваними; проаналізувати очікувані результати; самооцінювання учнями результатів навчання; встановлення зв'язку між тим, що вивчено і що слід вивчити на наступних уроках [2]. За формою вона може

бути індивідуальна, групова, колективна; за функціями фізична, сенсорна, інтелектуальна; за призначенням рефлексія діяльності, рефлексія змісту навчального предмету.

Мета роботи: вивчити рівень готовності учнів базової школи здійснювати рефлексію на уроці хімії.

Матеріали і методи. Під час дослідження було використано порівняльний аналіз джерел наукової педагогічної літератури, інтерпретація, формулювання висновків та метод опитування. На запитання відповідали 101 дев'ятикласник ліцею №17 м. Хмельницька.

Результати та обговорення. Ми звернулися до дев'ятикласників з прохання провести рефлексивний аналіз своєї діяльності на уроці хімії і дати відповіді на запитання (Таблиця 1)

Таблиця 1

Результати рефлексії дев'ятикласників щодо навчальної діяльності на уроці хімії (у %)

Урок видався мені	Коротким	74%	Довгим	26%
Мої очікування щодо уроку	Виправдалися	88%	Не виправдалися	12%
За урок я	Не стомився	75%	Стомився	25%
Зміст уроку	Зрозумілий	82%	Не зрозумілий	18%
	Цікавий	93%	Не цікавий	7%
Домашні завдання	Легкі	49%	Складні	51%
	Цікаві	76%	Не цікаві	24%

Як видно з таблиці, 88% учнів задоволені своєю роботою на уроці хімії, їхні очікування виправдалися. Для 82% школярів зміст навчального матеріалу був зрозумілий, для 93% ще і цікавий.

Домашні завдання, які задає вчитель, половина учнів оцінює як складні, водночас 76% вважає їх цікавими. Однак порівняльний аналіз відповідей дев'ятикласників свідчить про те, що не всі вони готові до рефлексії, до усвідомлення результатів своєї навчальної діяльності. Так частина відповідей ліцеїстів містить протиріччя, які вони не усвідомили. Приблизно 10% учнів вважають, що уроком вони не задоволені, але він був короткій і цікавий. Є учні (8%), які уроком задоволені, але зміст його їм не зрозумілий.

Виходячи з того, що роздуми над власним навчанням посилюють його значення, покращують розуміння вивченого, ми звернулися до ліцеїстів із запитання про що вони задумувалися на уроці хімії. На це запитання 51% учнів відповіли, що їм у голову приходили думки про те, що хімія цікава наука і слід серйозніше ставитися до її вивчення, декого турбувало, що вони не все розуміють з пояснення вчителя (9%), а частина (4%) думали про подальше навчання, про життя. 11% ліцеїстів оцінюючи результати свого навчання з хімії, робили висновки, що слід повторити вивчене і краще готуватися до уроків. 26% школярів ні над чим не задумувалися. Рефлексивна діяльність школярів на уроці впливає на формування умінь вчитися, розвиток критичного мислення, самоаналіз та самооцінювання своєї навчальної діяльності [3].

Висновок. Таким чином рефлексія на уроках посилює мотивацію, зацікавленість учнів до навчальної діяльності. Вчитель за допомогою рефлексії може оцінити, що зрозуміли, усвідомили учні, як вони оцінюють свої навчальні досягнення, над чим потрібно додатково попрацювати. Потребує подальшого розроблення питання методики використання навчальної рефлексії для оцінювання результатів навчання учнів закладів загальної середньої освіти.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА.

1. Морзе Н. В., Барна О. В., Вембер В. П. Формувальне оцінювання: від теорії до практики. Інформатика та інформаційні технології в навчальних закладах. № 6.с. 45-57, 2013

2. Парфілова С, Керезора К. Організація рефлексивної діяльності молодших школярів з використанням стратегій критичного мислення Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології, 2021, № 7 (111) с. 189-201

3. Парфілова, С. Л. (2010). Сучасні підходи до навчально-пошукової діяльності учнів. Педагогічні науки, 8 (10), 189-196 (Parfilova, S. L. (2010). Modern approaches to educational and research activities of students. Pedagogical sciences, 8 (10), 189-196.